

Особистісно – орієнтований підхід в процесі вивчення природничо-наукових дисциплін – основа формування професійної компетентності майбутнього учителя фізичної культури

Омельчук О.В.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Анотація:

Розглянуто напрямки формування професійної компетентності майбутніх учителів в процесі вивчення природничо-наукових дисциплін. Виявлено, що у особистісно-орієнтованому навчанні однією з найбільш ефективних форм підготовки є тренінг. Тренінг розглядається як запланований процес поповнення навичок, знань, перевірки ставлення, ідей, поведінки. Зазначено, що методика навчання спирається на здібності, схильності, інтереси, ціннісні орієнтації, суб'єктивний досвід. Вона забезпечує інтелектуальний розвиток, який виявляється в навчальних досягненнях.

Омельчук О.В. Індивідуально-орієнтований похід в процесі вивчення природничо-наукових дисциплін – основа формування професійної компетентності майбутнього учителя фізичної культури. Рассмотрены направления формирования профессиональной компетентности будущих учителей в процессе изучения естественно-научных дисциплин. Выявлено, что в индивидуально-ориентированном обучении одной из наиболее эффективных форм подготовки является тренинг. Тренинг рассматривается как запланированный процесс пополнения навыков, знаний, проверки отношения, идеи, поведения. Указано, что методика обучения опирается на способности, склонности, интересы, ценностные ориентации, субъективный опыт. Она обеспечивает интеллектуальное развитие, которое сказывается в учебных достижениях.

Omelchuk O.V. Individually – oriented marching during study of natural-science disciplines – a basis of forming professional competence of the future teacher of physical training. Directions of forming professional competence of the future teachers are construed during study of natural-science disciplines. It is revealed, that in individually – oriented training one of the most efficient forms of preparation is training. Training is considered as the scheduled process of refilling of skills, knowledge, checks of the relation, idea, conduct. It is indicated that the procedure of training rests on capabilities, tendencies, interests, valuable orientations, subject experience. It is ensure intellectual development which affects in educational achievement.

Ключові слова:

особистісний, орієнтований, підхід, професійний, компетенція, природничий, науковий, дисципліни, тренінг.

личностный, ориентированный, похід, професійний, компетенція, естественный, научный, дисциплины, тренинг.

personal, oriented, approach, professional, competency, natural, scientific, disciplines, training.

Вступ.

У «Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI столітті» визначена головна мета української освіти – створення умов для особистісного розвитку та творчої самореалізації кожного громадянина. Загальні тенденції гуманізації та демократизації системи вищої освіти України, орієнтація освіти до особистості передбачають модернізацію професійної підготовки майбутніх учителів, формування у них нового педагогічного мислення, ціннісних установок де пріоритетним є індивідуальне мислення [1, с.50; 2, с.2-3]. Освітні інтереси особистості виходять за межі стандартної учбової програми, а саморозвиток над уніфікованим засвоєнням матеріалу. Така підготовка педагогічних кадрів у контексті підвищення рівня їх професійної компетентності, виступає як зміст і середовище становлення особистісного досвіду індивідуума.

Особистісний підхід в освіті визначений головною тенденцією сучасної педагогічної теорії та практики, яка кардинально змінює структуру навчання, ставлячи в центрі навчальної діяльності інтереси майбутнього фахівця, враховує його власний досвід, принципи індивідуалізації і диференціацію навчального процесу [2, с.6-7; 5, с.11; 9, с.55].

Велике значення набуває особистісно-орієнтований підхід в процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури, які через розвиток знань, ставлення та навичок, з використанням різноманітних методів фізичної діяльності та активної навчальної діяльності, здатні формувати та підтримувати здоров'я власне та своїх майбутніх учнів.

Робота виконана у відповідності до плану НДР НПУ імені М.П. Драгоманова.

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Мета дослідження – провести теоретичний аналіз сучасної науково-методичної літератури з питань особистісно-орієнтованого підходу у навчанні. У контексті особистісно-орієнтованого підходу у навчанні визначити ефективність формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в процесі вивчення природничо-наукових дисциплін.

Методи дослідження: для досягнення поставленої мети і реалізації завдань були використані такі методи: *теоретичні* – аналіз наукової та методичної літератури, порівняння, узагальнення; *емпіричні* – педагогічне спостереження, ретроспективний аналіз власного педагогічного досвіду з метою виявлення ефективності запропонованих педагогічних умов.

Результати дослідження та їх обговорення.

Актуальність особистісно-орієнтованого навчання зумовлена необхідністю кардинальних змін в змісті освіти та у технології освітнього процесу, який є, на сьогодні, своєрідним симбіозом навчання та навчально-пізнавальної діяльності [7, с.4; 10, с.8]. Саме за для цього необхідно змінити підходи до організації підготовки майбутнього вчителя, забезпечити формування професійно-компетентного та особистісно розвиненого педагога, здатного до творчих, нестандартних рішень. В основу навчання повинні бути покладені особистісний досвід, та власна діяльність (навчання на основі життєвих навичок).

На сучасному етапі існує потреба підготовки таких вчителів фізичної культури, розвиток загальної і професійної підготовки яких відзначатиметься високим рівнем професійної компетентності. Саме такий учитель зможе в повній мірі реалізуватися та вирішувати поставлені перед ним завдання у навчанні, вихованні молодого покоління, зможе підготувати своїх учнів до самостійного життя і зберегти їх здоров'я, так як основи органічного та духовно-інтелектуального життя кожної людини лежить її фізична активність, яка підтримує всі обмінні процеси в організмі та забезпечує його гармонійний розвиток і функціонування.

Аналіз сучасної психолого-педагогічної літератури свідчить, що вітчизняні та зарубіжні науковці приділяють велику увагу особистісно-орієнтованому підходу і розробці вимог до формування професійної компетентності учителя [3, с.10; 5, с.10; 7, с. 8-9; 8, с.119; 9, с.54].

Організація навчального процесу в вищому навчальному закладі припускає використання різних форм співробітництва у взаємодії викладача й студентів. При цьому відносини розгортаються від максимальної допомоги викладача – до поступового наростання власної активності студентів і появи відносин партнерства між учасниками навчального процесу [5, с.12].

Для вирішення завдань особистісно-орієнтованого підходу у навчанні при вивченні таких природничо-наукових дисциплін, як “Фізіологія людини”, “Вікова фізіологія”, тощо, які об'єднані нами в єдиний інтегрований курс “Морфо-функціональні та метаболічні основи фізичного виховання та спорту” [6, с.125] ми забезпечуємо реалізацію принципів проблемного навчання і використовуємо інноваційні (активні та інтерактивні) технології та деякі дидактичні засоби такі як: проектну технологію навчання, метод тренінгових завдань. Це дозволяє більш досконало студентам засвоювати теоретичні уявлення сутності фізіологічних процесів і самостійно доводити їх практичне значення. Майбутньому вчителю фізичної культури необхідно глибоке розуміння закономірностей життєдіяльності організму як цілого. Системний підхід до аналізу його функціонування сприяє формуванню високого професійного рівня.

Завдячуючи даній технології студенти включаються в науково-практичну діяльність, через яку вони опановують теоретичні знання, необхідні для вирішення конкретних завдань. Саме такі методи дозволяють нам реалізувати особистісно-діяльнісний та особистісно-орієнтований підхід в організації навчального процесу при вивченні дисциплін природничо-наукового циклу і виступають як доповнення, як засіб прискорення росту в особистісному вимірі і в академічному. Така методика дозволяє інтегрувати знання з окремих дисциплін, отриманих на різних етапах навчання і самостійно застосувати їх в процесі роботи над завданнями, сформувати ефективний зв'язок між теорією та практикою, сприяє саморозвитку особистості студента, розвиває в нього цілеспрямованість, ініціативність,

комунікативність, самостійність, творчість, відповідальність, колективізм. Це забезпечує позитивну мотивацію і диференціацію в навчанні, активізує самостійну творчу діяльність студентів під час виконання завдань.

На початку вивчення дисциплін інтегрованого курсу ми розробили навчальні завдання різного ступеня складності та спрямування, визначили мету, враховуючи, індивідуальні особливості пізнавальної діяльності студентів, їх схильності та інтелектуальні, творчі та технічні можливості. Запропонували студентам обрати тему, форму її виконання (індивідуальну або групову), ступінь складності та форму захисту.

До таких завдань ми віднесли:

Морфо-функціональні та метаболічні характеристики в різні вікові періоди системи органів дихання (використання методу проектів, форма захисту – конференція).

Морфо-функціональні та метаболічні характеристики серцево-судинної системи на всіх етапах онтогенезу (використання методу проектів, форма захисту – конференція).

Морфо-функціональні та метаболічні характеристики в різні вікові періоди системи органів травлення. (Техніка тренінгу – круглий стіл “Людина є те, що вона їсть”, форма захисту – тематична бесіда з елементами дискусії).

Обмін речовин в різні вікові періоди та при різних видах фізичного навантаження (техніка тренінгу – міні лекція, «мозковий штурм», форма захисту – дебати).

Вплив навчального процесу на стан здоров'я дітей, підлітків та студентської молоді (техніка тренінгу – форум “Навчальний процес і стан здоров'я”, форма захисту тематичний диспут з елементами наукової конференції).

На лекціях, що носять інноваційний характер, студенти ознайомлюються з різними позиціями: розкривають протилежні точки зору науковців, розглядають різноманітні напрямки сучасних досліджень – це стимулює їх до творчого пошуку, аналізу, синтезу, узагальненню отриманої інформації.

На лабораторних заняттях ми визначаємо проблемно-пошукові завдання, створюємо проблемні ситуації, вносимо елементи наукового та творчого пошуку, плануємо застосування інтерактивних методів. Адекватно підібрані методи проведення заняття їх належна послідовність – важлива складова успішного особистісно-орієнтованого навчального процесу. Для цього використовуємо такі методи: бесіди, дискусії, диспути, рольові ігри, тренінги – “мозковий штурм” [4, с.8]. В результаті такого підходу до навчальної діяльності студенти поступово готуються до підсумкових лабораторних, практичних та семінарських занять.

Напередодні практичного заняття на тему “Вплив навчального процесу на стан здоров'я дітей, підлітків та студентської молоді”, що проводилося у – формі форуму (“Навчальний процес і стан здоров'я” з елементами наукової конференції) студенти спільно з викладачем склали план заняття, обговорили реко-

мендовану літературу, яку вони мають опрацювати самостійно, визначили основні ключові поняття (“здоров’я”, “кількість та якість здоров’я”, “фактори, що впливають на стан здоров’я”, “фактори, що формують здоров’я”, “шкільні хвороби”, “хвороби, що отримані в результаті навчально-виховної діяльності”, тощо). Студенти, висловлюючи свої думки, щодо необхідності обговорення тих чи інших проблемних запитань, разом з викладачем виявили актуальні проблемні запитання для самостійного опрацювання (опорно-рухова система та профілактика її захворювань, зорова сенсорна система та профілактика її порушень, «шкільний» та спортивний стрес). Учасникам заняття було запропоновано знайти цікаву інформацію, провести статистичні дослідження означених питань та моніторинг стану опорно-рухової системи, зорової сенсорної систем, своїх однокласників. Для виконання завдання було створено (за вибором студентів) малі (1-2 студента) і великі (3-5 студентів) групи.

На знятті студенти охоче захищали самостійно підготовлену інформацію, у вигляді презентацій, використовуючи мультимедійні засоби, деякі захищали творчі проекти, наводячи дані із опрацьованих першоджерел, диспутовали та дискутували, аналізували та спів ставляли різні, обговорювали педагогічні ситуації. В доповідях розглядалися спочатку макро- і мікроструктури органів, їх механізм функціонування, вікові зміни, аналізувалися причини, що призводять до відповідних фізіологічних змін, а в подальшому і до патологічних – то б то закладають початок захворювань. Така послідовність вивчення програмних питань націлює студентів на самостійну роботу з літературою, акцентує їх увагу на питаннях, які мають важливе прикладне значення для подальшого навчання, сприяє більш глибокому усвідомленню питання. Студенти закріплюють знання з основ анатомії, біохімії, набувають знання по основам загальної та вікової фізіології. Особливостями такого навчання є уніфікація та плановість питань, що розглядаються і це сприяє формуванню у них певного комплексу знань та навичок, які необхідні при подальшому навчанні.

Як результат опрацьованого матеріалу всіма студентами групи складалися рекомендації для батьків, вчителів, та учнів що до профілактики захворювань, пов’язаних з навчально-виховним процесом та були підібрані фізичні вправи, враховуючи морфо-фізіологічні характеристики, для відновлення функцій та покращення кровообігу опорно-рухової та зорової систем, вправи для релаксації та відновлення після стомлення та професійного стресу.

Висновки.

На основі аналізу наукових джерел та власного досвіду виявлено:

- особистісно-орієнтоване навчання можливо реалізувати за умови впровадження в освітній процес досягнень науки та новітніх освітніх технологій. На сьогодні така методика навчання вважається найбільш перспективною тому, що спирається на здібності, схильності, інтереси, ціннісні орієнтації, суб’єктний досвід, забезпечує інтелектуальний роз-

виток, який виявляється в навчальних досягненнях.

- особистість студента виступає в такій методиці навчання дієвою особою, співучасником, суб’єктом та ініціатором процесу своєї освіти;
- у особистісно-орієнтованому навчанні однією з найбільш ефективних форм підготовки є тренінг, як запланований процес, призначений поповнити навички та знання і перевірити ставлення, ідеї, поведінку з метою її зміни та оновлення;
- особистісно-орієнтоване навчання при вивченні природничо-наукових дисциплін сприяє інтеграції знань цих дисциплін дозволяє розглядати засвоєну навчальну інформацію як засіб розвитку індивідуальності студента;

Різноманітні види новітніх освітніх технологій необхідно використовувати для поліпшення підготовки майбутніх учителів фізичної культури, в процесі вивчення природничо-наукових дисциплін, та дисциплін професійно-педагогічної підготовки, а досвід, набутий майбутніми учителями фізичної культури в процесі виконання завдань стане у нагоді у подальшій їх практичній діяльності.

Література:

1. Ахметов Р.Ф. Проблеми й перспективи формування професійної майстерності фахівців фізичної культури засобами інноваційних технологій / Р.Ф. Ахметов, В.К. Шаверський // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – № 34. – С. 50-52.
2. Акусок А.М. Теоретичні засади формування змісту загально педагогічної підготовки майбутнього вчителя: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 [Текст] / А.М. Акусок; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2009. – 21 с.
3. Богомолова І.В. Організаційно-педагогічні умови особистісно-орієнтованого навчання учнів вечірньої загальноосвітньої школи: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.09 / І.В. Богомолова; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2008. – 20 с.
4. Вовковінський М.І. Методика формування педагогічної техніки майбутнього вчителя трудового навчання засобами тренінгу: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 [Текст] / М.І. Вовковінський; Черніг. держ. пед. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. – Чернігів, 2009. – 20 с.
5. Моїсєєв С.О. Особистісно орієнтований підхід до фізичного виховання старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07 [Текст] / С. О. Моїсєєв; Дрогобицький держ. педагогічний ун-т ім. Івана Франка. – Дрогобич, 2009. – 20 с.
6. Омельчук О.В. Програма інтегрованого курсу “Морфо-функціональні та метаболічні основи фізичного виховання та спорту / Омельчук О.В., Шабатура М.Н., Левичька Л.М. // “Навчально – методичний комплекс з напрямку підготовки 0102 Фізичне виховання, спорт, здоров’я людини і спеціальності 6.010201 Фізичне виховання / За заг. Ред. О.В. Тимошенко. – К: НПУ імені М.П. Драгоманова 2008. – 242 с.
7. Островська Н.Д. Особистісно-орієнтований підхід у навчанні дисциплін гуманітарного циклу студентів агротехнічного інституту: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 [Текст] / Н.Д. Островська; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В.Гнатюка. – Т., 2007. – 20 с.
8. Третяк А.М. Особистісно – орієнтований підхід у вихованні [Текст] / А.М. Третяк // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2005. – № 10. – С. 119-121.
9. Яценко С.Л. Категорійно-понятійний апарат дослідження проблеми особистісно орієнтованого навчання / С.Л. Яценко // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2006. – № 30. – С. 54-57.
10. Мільто Л.О. Формування творчої індивідуальності майбутнього вчителя в процесі професійної педагогічної підготовки: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 [Текст] / Л.О. Мільто; Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. – К., 2001. – 20 с.

Надійшла до редакції 24.07.2010р.
Омельчук Елена Владимировна
omelchuk.58@mail.ru